

การประยุกต์ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อการจัดทำแผนที่สุสานมุสลิม (กูโบร์) ในจังหวัดภูเก็ต:

กรณีศึกษาความเชื่อและคุณค่าทางวัฒนธรรม

The Application of Geographic Information Systems for Mapping Muslim Cemeteries

(Kubor) in Phuket Province: A Case Study on Beliefs and Cultural Values

กุสุมา เจริญฤทธิ์¹ และ วัลลภา อินทรงค์^{2*}

Kusuma Jaroenrit¹ and Wanlapa Intarong^{2*}

¹นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต วิชาเอกสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต 83000

²อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต วิชาเอกสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต 83000

*Corresponding author: s6511149102@pkru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาความเชื่อที่มีต่อสุสานมุสลิม (กูโบร์) ในจังหวัดภูเก็ต 2) การสร้างแผนที่ออนไลน์ในการแสดงตำแหน่งที่ตั้งของสุสานมุสลิม (กูโบร์) ผ่านเทคโนโลยี Google Maps GIS online โดยใช้วิธีการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การลงเก็บข้อมูลภาคสนาม การสัมภาษณ์ และรวบรวมข้อมูลการศึกษาเส้นทางตำแหน่งที่ตั้งสุสานมุสลิม (กูโบร์) ผลการศึกษาพบกูโบร์จำนวน 16 แห่งสะท้อนให้เห็นการปรับตัวของชุมชนมุสลิมท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของเมือง กูโบร์เหล่านี้มีประวัติความเป็นมาที่สัมพันธ์กับการตั้งถิ่นฐานของชาวมุสลิมตั้งแต่สมัยอาณาจักรมลายู และไม่ได้เป็นเพียงสถานที่ฝังศพแต่ยังเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ใช้ในการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ จากการศึกษาพบลักษณะเด่นทางสถาปัตยกรรมที่ผสมผสานระหว่างศิลปะมุสลิมดั้งเดิมกับศิลปะท้องถิ่นภาคใต้ รวมถึงการจัดวางทิศทางของหลุมศพที่หันไปทางทิศตามหลักศาสนา แล้วมาประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อสร้างแผนที่ออนไลน์ช่วยให้การเข้าถึงข้อมูลมีประสิทธิภาพมากขึ้น และเป็นเครื่องมือสำคัญในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม การศึกษานี้ยังช่วยให้เกิดความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ ศาสนสถาน และความเชื่อของชุมชน ซึ่งมีความสำคัญต่อการวางแผนพัฒนาพื้นที่อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์, สุสานมุสลิม (กูโบร์), แผนที่ออนไลน์

Abstract

The purposes of this study were 1) examine beliefs associated with Muslim cemeteries (Kubor) in Phuket Province, and 2) create an online mapping system displaying Muslim cemetery locations using Google Maps GIS online technology. The methodology included reviewing relevant research documents, conducting field data collection, interviews, and gathering information about Muslim cemetery locations. The study identified 16 cemeteries,

reflecting the adaptation of Muslim communities amid urban transformation. These Kubor have historical connections to Muslim settlements dating back to the Malay Kingdom era. They serve not only as burial grounds but also as sacred spaces for expressing gratitude to ancestors. The research revealed distinctive architectural characteristics that blend traditional Muslim art with local southern Thai styles, including the religious requirement of grave orientation towards the Qiblah. Geographic Information Systems were applied to create online maps, enhancing data accessibility and serving as an essential tool for cultural heritage preservation. This study contributes to understanding the relationship between religious spaces and community beliefs, which is crucial for sustainable spatial development planning.

Key Words: Geographic Information System (GIS), Kubor, Online Map

บทนำ

ศาสนาอิสลามมีผู้นับถือทั่วโลกกว่า 1,600 ล้านคน โดยในประเทศไทยมีมุสลิมประมาณ 7 ล้านคน กระจายอยู่ทั่วประเทศโดยเฉพาะในพื้นที่ภาคใต้ อิสลามเป็นศาสนาที่ครอบคลุมทุกมิติของการดำเนินชีวิต รวมถึงการศึกษาที่ไม่เพียงแต่เป็นการถ่ายทอดความรู้ แต่เป็นการพัฒนามนุษย์ให้สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ มีการผสมผสานวัฒนธรรมระหว่างจีนโพ้นทะเลและไทยมุสลิม ทำให้คนในชุมชนโดยเฉพาะ เด็กและเยาวชนต้องปรับตัวในการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับหลักศาสนาอิสลามและการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม(ฟาฏินา วงศ์เลขา, 2555) วิถีมุสลิมผูกพันกับหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม อย่างมากมีวัฒนธรรมที่เคร่งครัดกับหลักคำสอน ซึ่งถูกกำหนดขึ้นจากเนื้อหาของบทบัญญัติในคัมภีร์อัลกุรอานและคำสอนของศาสดามุฮัมมัด ซึ่งในหลักคำสอนทั้งสองนั้นได้รวมความหลากหลายของศาสตร์ต่างๆ โดยเฉพาะในส่วนการสร้างสังคมสันติสุขบนการยอมรับความแตกต่างและความหลากหลายถือเป็นเรื่องสำคัญที่อธิบายไว้ถึงการสร้างสังคมบนฐานของการทำความดี การอยู่ร่วมกันด้วยความรู้สึกที่ดีต่อกันความสัมพันธ์ดังกล่าวไม่มีขีดจำกัดเฉพาะเพียงการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างมุสลิมต่อมุสลิมเท่านั้น แต่ในเนื้อหาของหลักคำสอนมีเป้าประสงค์ที่จะทำให้เกิดความสัมพันธ์โดยไม่มีขีดจำกัดทางศาสนา วัฒนธรรม ภาษา และพรมแดนมุสลิมเป็นอย่างดี มีการดำเนินชีวิตตามหลักการมุสลิมอย่างเคร่งครัด อาทิ การละหมาด การถือศีลอด การชะกาต เป็นต้น

ในพื้นที่จังหวัดภูเก็ตมีการจัดตั้งชมรมมุสลิมสัมพันธ์ภูเก็ต-พังงา ในปี พ.ศ. 2535 โดยมีสมาชิกพี่น้องมุสลิมจากหลาย ๆ ตำบลในจังหวัดภูเก็ตและพังงาที่มีเป้าหมายอันเดียวกันที่จะเผยแพร่วัฒนธรรมคำสอนของอิสลามตามแบบอย่าง (สุนนะฮ์) ชมรมได้จัดการกิจกรรมต่าง ๆ นอกจากนี้แล้วภูเก็ตเป็นพื้นที่ที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนานของการตั้งถิ่นฐานของชุมชนมุสลิม โดยมีสุสานมุสลิมหรือที่เรียกในภาษาท้องถิ่นว่า "กูโบร์" กระจายตัวอยู่ในหลายพื้นที่ของจังหวัด (อิบราฮีม ณรงค์รักษาเขต, 2558) กูโบร์ไม่เพียงแต่เป็นสถานที่ฝังศพเท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชน

มุสลิมในท้องถิ่น (มัสลิน มาหะมะ, 2563) โดยเฉพาะในเรื่องของพื้นที่กูโบร์ที่ให้ความสำคัญทางสิ่งแวดล้อม เนื่องจากมักมีต้นไม้ใหญ่และพืชพรรณธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ทำหน้าที่เป็นพื้นที่สีเขียวของชุมชน (สมบุญ บุญฤทธิ์, 2562) แล้วในปัจจุบันนั้นจังหวัดภูเก็ตมีการขยายตัวของเมืองและมีการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเป็นอย่างมากจึงส่งผลให้พื้นที่กูโบร์หลายแห่งถูกรุกล้ำและขาดการดูแลรักษาที่เหมาะสม (วันชัย ตันติวิทยาพิทักษ์, 2564) จึงมีความสนใจนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาทสำคัญในการจัดการข้อมูลเชิงพื้นที่ ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System: GIS) ได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการรวบรวม จัดเก็บ วิเคราะห์ และนำเสนอข้อมูลเชิงพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ (สุเพชร จิระจกุล, 2561) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการอนุรักษ์และจัดการมรดกทางวัฒนธรรมซึ่งรวมถึงสถานที่สำคัญทางศาสนาและความเชื่อของชุมชน

ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การจัดทำฐานข้อมูลและแผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งของกูโบร์จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อเป็นเครื่องมือในการจัดการอนุรักษ์ และส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของพื้นที่กูโบร์ในจังหวัดภูเก็ต พร้อมทั้งพัฒนาระบบแผนที่ออนไลน์ผ่านเทคโนโลยี Google Maps GIS online เพื่อแสดงตำแหน่งที่ตั้งและข้อมูลสำคัญของกูโบร์แต่ละแห่ง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทั้งในด้านการอนุรักษ์ มรดกทางวัฒนธรรม การศึกษาวิจัย และการวางแผนพัฒนาพื้นที่อย่างยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์งานวิจัยดังนี้ 1) ศึกษาประวัติและความเชื่อที่มีต่อสุสานมุสลิม (กูโบร์) ในจังหวัดภูเก็ต 2) การสร้างแผนที่ออนไลน์ในการแสดงตำแหน่งที่ตั้งของสุสานมุสลิม (กูโบร์) ผ่านเทคโนโลยี Google Maps GIS online

อุปกรณ์และวิธีการ

1. ขอบเขตการศึกษา

พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ พื้นที่ในจังหวัดภูเก็ตโดยการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบของเทคโนโลยี Google Maps GIS online โดยใช้ยานพาหนะเป็นรถจักรยานยนต์ส่วนบุคคลในการวิเคราะห์เส้นทางเพื่อสำรวจเส้นทางและสถานที่ตั้งในการใช้งานจริงตามเส้นทาง

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นการรวบรวมข้อมูลจากการลงสำรวจพื้นที่ประกอบการสัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์ผู้นำทางศาสนาโดยใช้แบบสัมภาษณ์ในประเด็นเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของสุสานมุสลิมและการดูแลสุสานโดยรวม และจัดเก็บข้อมูลตำแหน่งพิกัดเพื่อแสดงตำแหน่งที่ตั้งสุสานมุสลิม (กูโบร์) เป็นแผนที่ออนไลน์

2.2 ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัย หนังสือ วารสาร อินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลคุณลักษณะของพื้นที่ศึกษาความเชื่อที่มีต่อสุสานมุสลิม (กูโบร์) ในจังหวัดภูเก็ต

3. ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

3.1 เก็บรวบรวมและจัดทำฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ของตำแหน่งที่ตั้งสุสานมุสลิม (กูโบร์) ในจังหวัดภูเก็ต ลงพื้นที่สำรวจเก็บข้อมูลลักษณะทางกายภาพและเก็บภาพของตำแหน่งที่ตั้งสุสานมุสลิม (กูโบร์) ในจังหวัดภูเก็ตดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1: ข้อมูลและพิกัดตำแหน่งของการศึกษาที่ตั้งของสุสานมุสลิม (กูโบร์) ในจังหวัดภูเก็ต

ลำดับที่	ชื่อสถานที่	ละติจูด	ลองจิจูด
1	กูโบร์มัสยิดมูกรัมบ้านบางเทา (มัสยิดเก่า)	7.9781745	98.2935368
2	กูโบร์ บ้านบางเทา	7.9939186	98.2930537
3	กูโบร์ บ้านคอเอน	8.1591021	98.3374067
4	กูโบร์ หลังโรงเรียนหมากปรก	8.1344904	98.3434832
5	กูโบร์ บ้านบางดุก	8.0474521	98.3429571
6	กูโบร์ บ้านพารา	8.0738726	98.3861467
7	กูโบร์ บ้านบางโรง	8.0472918	98.4071484
8	กูโบร์ บ้านยาเมียะ	7.8844274	98.3778057
9	กูโบร์ บ้านราไวย์	7.7956878	98.3355388
10	กูโบร์ ชาวไทยใหม่ (อุรักลาไวย์)	7.7958994	98.3358079
11	กูโบร์ บ้านป่อแร่	7.8459690	98.3789171
12	สุสานมุสลิมบ้านอ่าวมะขาม - แหลมพันวา	7.8281924	98.4022307
13	กูโบร์ บ้านกมลา	7.9587585	98.2841346
14	กูโบร์ บ้านป่าตอง	7.9014313	98.2973522
15	กูโบร์ ชุมชนประชาสามัคคีเกาะแก้ว	7.9578208	98.3878032
16	กูโบร์ บ้านแหลมหิน	7.9358022	98.4018041

3.2 นำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจซึ่งได้ตำแหน่งที่ตั้งสุสานมุสลิม (กูโบร์) ในจังหวัดภูเก็ตทั้ง 16 แห่ง จัดเก็บตำแหน่งพิกัดทางภูมิศาสตร์และจัดทำฐานข้อมูลเชิงคุณลักษณะ ได้แก่ ชื่อ ที่ตั้ง สภาพทั่วไป และรูปภาพของตำแหน่งที่ตั้งสุสานมุสลิมเพื่อประกอบการอธิบายในแผนที่ออนไลน์

3.3 การสร้างแผนที่ออนไลน์ผ่านเทคโนโลยี Google Maps โดยการนำเข้าสู่ข้อมูลเชิงพื้นที่และนำเข้าสู่ข้อมูลเชิงตารางที่มีระบบพิกัดอ้างอิงทางภูมิศาสตร์ (latitude, longitude) ที่มีค่าพิกัด X,Y ใส่ไว้ที่ google maps API ที่เปิดให้ใช้บริการ

3.4 กำหนดชั้นของข้อมูลแผนที่ออนไลน์พร้อมทั้งใส่ภาพหรือวิดีโอตามความต้องการ จากนั้นปรับแต่งสัญลักษณ์และแก้ไขชื่อตามชื่อสถานที่นั้น

3.5 ส่งออกแผนที่ออนไลน์ที่สร้างด้วยเทคโนโลยี Google Maps GIS online การใช้งานผ่านระบบ Google Maps บนสมาร์ตโฟนหรือคอมพิวเตอร์ได้อย่างสะดวกง่ายและรวดเร็ว โดยนำเข้าสู่ข้อมูลของที่ตั้งสุสานที่จำแนกประเภทของที่ตั้งสุสานในรูปแบบ Shapefile ที่มีระบบพิกัดอ้างอิงทางภูมิศาสตร์แล้ว มา convert ให้ เป็นนามสกุล KML หรือ KMZ และนำไปฝากไว้ใน Google Maps ซึ่งในขั้นตอนนี้ทำได้ 2 วิธี คือ 1. การแปลงจากข้อมูล Shapefile ไปเป็นข้อมูลนามสกุล KML และ 2. การแปลงจากข้อมูล โดยใช้ Microsoft

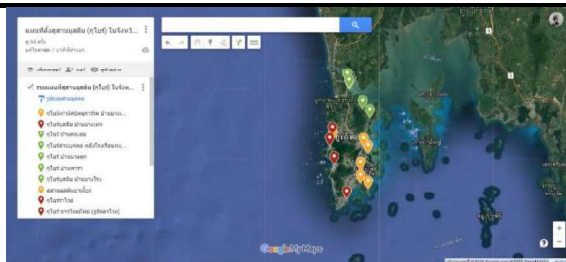
Excel ที่มีค่าพิกัด X พิกัด Y ไปฝากไว้บน Google Maps API ที่เปิดให้ใช้บริการ โดยงานวิจัยนี้ได้แปลงจากข้อมูล Shapefile ไปเป็นข้อมูลนามสกุล KML ซึ่งเงื่อนไขแรก คือ ต้องมี account (บัญชี) สมาชิกของ Google โดยสมัครใช้อีเมล Gmail ก่อน และกำหนดชั้นของข้อมูลแผนที่ออนไลน์ พร้อมทั้งใส่ภาพหรือวิดีโอตามความต้องการ จากนั้นปรับแต่งสัญลักษณ์และแก้ไขชื่อตามชื่อสถานที่นั้น ๆ

ผลและวิจารณ์ผล

1. ผลการศึกษาประวัติและความเชื่อที่มีต่อสุสานมุสลิม (กูโบร์) ในจังหวัดภูเก็ต

สุสานมุสลิมหรือกูโบร์ (Kubor) ในจังหวัดภูเก็ตมีประวัติความเป็นมาที่สัมพันธ์กับการตั้งถิ่นฐานของชาวมุสลิมในพื้นที่ตั้งแต่สมัยอาณาจักรมลายู โดยมีการค้นพบหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่แสดงให้เห็นว่ามีการสร้างสุสานตั้งแต่ช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 22 (Sutiwipakorn & Pimonsathean, 2019) กูโบร์เหล่านี้มีได้เป็นเพียงสถานที่ฝังศพเท่านั้นแต่ยังสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อและคุณค่าทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชนมุสลิมในภูเก็ต ซึ่งพบว่าชาวมุสลิมในพื้นที่มีความเชื่อว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ต้องให้ความเคารพโดยเฉพาะของบรรพบุรุษและผู้นำศาสนาที่เป็นที่เคารพนับถือ (Rahman et al., 2020) และในช่วงเทศกาลสำคัญทางศาสนาจะมาแสดงความกตัญญูต่อผู้ล่วงลับ เช่น วันฮารีรายอ

ด้านคุณค่าทางวัฒนธรรม กูโบร์แต่ละแห่งมีเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมที่สะท้อนถึงการผสมผสานระหว่างศิลปะมุสลิมดั้งเดิมกับศิลปะท้องถิ่นภาคใต้ (Abdullah & Ibrahim, 2021) โดยเฉพาะรูปแบบของป้ายบอกชื่อหรือข้อมูลของผู้ที่ฝังในสุสานหลุมศพและการประดับตกแต่งที่มีความโดดเด่น การจัดวางทิศทางของหลุมศพที่หันไปทางกิบลัต (ทิศที่ตั้งของมัสยิดอัลฮะรอม ณ นครมักกะฮ์) แสดงให้เห็นถึงความเคร่งครัดในหลักศาสนา และพบว่ากูโบร์หลายแห่งในภูเก็ตได้กลายเป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่สำคัญได้รับการดูแลและบำรุงรักษาจากชุมชนมุสลิมในท้องถิ่น การจัดการสุสานมักจะอยู่ภายใต้การดูแลของสมาคมมุสลิมหรือคณะกรรมการจากมัสยิดในพื้นที่นั้น ๆ โดยมีการถ่ายทอดวิถีชีวิตของชาวมุสลิมในภูเก็ตให้แก่คนรุ่นหลัง (Hassan & Yaacob, 2022) การอนุรักษ์และดูแลรักษากูโบร์จึงไม่เพียงแต่เป็นการรักษามรดกทางวัฒนธรรมเท่านั้น ยังคงให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม และการศรัทธาต่อพระเจ้า อิสลามได้ย้ำเตือนให้มนุษย์ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยการเชื่อมโยงปรัชญาการมีอยู่ของสรรพสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติ ซึ่งจากการศึกษาพบสุสานมุสลิม (กูโบร์) จำนวน 16 แห่งแบ่งตามลักษณะของที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1. สุสานมุสลิม (กูโบร์) ที่ตั้งชายฝั่งแทนด้วยสัญลักษณ์สีแดง 2. สุสานมุสลิม (กูโบร์) ในเมืองแทนด้วยสัญลักษณ์สีเหลือง และ 3. สุสานมุสลิม (กูโบร์) ชานเมืองแทนด้วยสัญลักษณ์สีเขียว ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1: แผนที่แสดงตำแหน่งสุสานมุสลิม (กูโบร์) ออนไลน์ผ่าน Google Maps GIS online

ที่มา : กุสุมา เจริญฤทธิ์, 2568, [ภาพจากหน้าคอมพิวเตอร์]

1. สุสานมุสลิม หรือกูโบร์ชายฝั่งทะเล (Coastal Kubor) ในจังหวัดภูเก็ตสะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานดั้งเดิมของชุมชนมุสลิมที่มีความสัมพันธ์กับพื้นที่ชายฝั่ง โดยพบการกระจายตัวของสุสานทั้งหมด 5 แห่ง ได้แก่ กูโบร์บ้านบางเทา กูโบร์บ้านกมลา กูโบร์บ้านป่าตอง กูโบร์บ้านราไวย์ และกูโบร์ชาวไทยใหม่ (อูรักลาไวย์) มีลักษณะทางกายภาพของสุสานเหล่านี้มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ เป็นพื้นที่ราบกว้างที่มีพื้นผิวเป็นดินธรรมชาติปกคลุมด้วยหญ้า มีการกำหนดขอบเขตอย่างชัดเจนด้วยการล้อมรั้ว และมีการจัดการพื้นที่ที่เอื้อต่อการเข้าถึงทั้งทางรถและทางเดินเท้า ประเด็นที่น่าสนใจในเชิงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม พบว่าแม้บริบทโดยรอบจะเปลี่ยนแปลงไปตามการพัฒนาเมืองและการท่องเที่ยว โดยเฉพาะในพื้นที่บางเทาและป่าตองที่ถูกล้อมรอบด้วยโรงแรมและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว แต่กูโบร์ยังคงได้รับการอนุรักษ์ไว้ในฐานะพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของชุมชน นอกจากนี้ ในพื้นที่ตำบลบ้านราไวย์ยังปรากฏการอยู่ร่วมกันของสุสานมุสลิมดั้งเดิมและสุสานชาวไทยใหม่ (อูรักลาไวย์) ซึ่งสะท้อนให้เห็นความหลากหลายทางวัฒนธรรมผ่านรูปแบบการตกแต่งหลุมศพที่แตกต่างกันตามความเชื่อและวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ปรากฏการณ์นี้แสดงให้เห็นถึงการดำรงอยู่ของพื้นที่ทางศาสนาและวัฒนธรรมท่ามกลางกระแสการพัฒนาเมืองและการท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ต โดยสุสานยังคงทำหน้าที่เป็นพื้นที่สาธารณะสำหรับชุมชนมุสลิมในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สะท้อนการตั้งถิ่นฐานของชุมชนมุสลิมในพื้นที่ชายฝั่งทะเลอันดามัน

ภาพที่ 2: สุสานมุสลิมที่ตั้งชายฝั่งทะเล (กูโบร์บ้านกมลา)

ที่มา : กุสุมา เจริญฤทธิ์, 2568, [ภาพจากสมาร์ทโฟน]

2. สุสานมุสลิม หรือกูโบร์ในพื้นที่เขตเมือง (Urban Kubor) เป็นพื้นที่ทางศาสนาที่มีความสำคัญต่อชุมชนมุสลิมในบริบทความเป็นเมือง โดยมีลักษณะทางกายภาพเป็นที่ราบกว้าง มีการจัดวางผังพื้นที่อย่างเป็นระบบ และมีขอบเขตชัดเจนด้วยรั้วล้อมรอบ การเข้าถึงพื้นที่ที่มีความสะดวกเนื่องจากตั้งอยู่ในเขตชุมชนเมือง ภายในพื้นที่กูโบร์มีการผสมผสานระหว่างพื้นที่ฝังศพและพื้นที่สีเขียวอย่างกลมกลืน ด้วยการคงไว้ซึ่งต้นไม้และพืชพรรณตามธรรมชาติ สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดการพัฒนาที่คำนึงถึงดุลยภาพระหว่างการใช้ประโยชน์ที่ดินและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ กูโบร์ในเขตเมืองยังมีการบริหารจัดการในรูปแบบพื้นที่สาธารณะของชุมชน โดยบางแห่งมีผู้ดูแลประจำ อาทิ กูโบร์มัสยิดดลิ่งชัน และมีการใช้ประโยชน์ร่วมกันระหว่างชุมชนใกล้เคียง เช่น สุสานบ้านอ่าวมะขาม-แหลมพันวา จากการสำรวจพบกูโบร์ในเขตเมืองทั้งสิ้น 6 แห่ง ได้แก่ กูโบร์มัสยิดดลิ่งชัน (บ้านยาเมียะ) กูโบร์บ้านบ่อแร่ กูโบร์บ้านอ่าวมะขาม-แหลมพันวา กูโบร์ชุมชนประชาสามัคคีเกาะแก้ว กูโบร์บ้านแหลมหิน และกูโบร์มัสยิดมุกรัมบ้านบางเทา (กูโบร์มัสยิดเก่า) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพในการบริหารจัดการทรัพยากรที่ดินในเมือง ตลอดจนพัฒนาการของการวางผังเมือง การจัดการพื้นที่ทางศาสนา และการอยู่ร่วมกันของชุมชนมุสลิมภายใต้บริบทความเป็นเมืองได้อย่างเป็นรูปธรรม

ภาพที่ 3: สุสานมุสลิมที่ตั้งในเมือง (กูโบร์บ้านแหลมหิน)

ที่มา : กุสุมา เจริญฤทธิ์, 2568, [ภาพจากสมาร์ทโฟน]

3. สุสานมุสลิม หรือกูโบร์ ในพื้นที่ชานเมืองจังหวัดภูเก็ตแสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของพื้นที่ทางศาสนาที่มีการผสมผสานระหว่างความเป็นเมืองและชนบท เนื่องจากภูมิประเทศของจังหวัดภูเก็ตที่เป็นเกาะ ทำให้การแบ่งแยกระหว่างพื้นที่เมืองและชนบทไม่มีความชัดเจนมากนัก โดยเฉพาะในเขตอำเภอถลางซึ่งเป็นพื้นที่ที่กำลังอยู่ในช่วงการพัฒนาและเปลี่ยนผ่านทางกายภาพ ลักษณะทางกายภาพของกูโบร์ชานเมืองมีความโดดเด่นด้วยการตั้งอยู่ในภูมิทัศน์ที่หลากหลาย ทั้งบริเวณใกล้สวนยางพารา พื้นที่ป่า และชุมชนที่อยู่อาศัย โดยมีองค์ประกอบสำคัญคือเป็นพื้นที่ราบขนาดใหญ่ที่มีต้นไม้ใหญ่ขึ้นอยู่อย่างหนาแน่น มีการกำหนด

ขอบเขตด้วยรั้วที่ชัดเจน พื้นที่ภายในเป็นดินที่มีหญ้าขึ้นตามธรรมชาติ การเข้าถึงพื้นที่ที่มีความหลากหลาย
บางแห่งติดกับถนนสายหลัก ในขณะที่บางแห่งต้องผ่านซอยในชุมชน แต่ทั้งหมดสามารถเข้าถึงได้ด้วย
ยานพาหนะทั่วไป จากการศึกษาพบกุโบร์ในพื้นที่ชานเมืองทั้งหมด 5 แห่ง ได้แก่ กุโบร์บ้านคอเอน กุโบร์ส่วน
บุคคล (หลังโรงเรียนหมากปรก) กุโบร์บ้านบางดุก กุโบร์บ้านพารา และกุโบร์บ้านบางโรง โดยมีทั้งกุโบร์
สาธารณะของชุมชนและกุโบร์ส่วนบุคคลสำหรับการฝังศพเฉพาะสมาชิกในตระกูล กรณีศึกษาที่น่าสนใจคือ
กุโบร์บ้านบางโรงที่ได้พัฒนาเป็นศูนย์กลางการฝังศพของชุมชนในบริเวณใกล้เคียง ปรากฏการณ์นี้สะท้อนให้
เห็นการปรับตัวของพื้นที่ทางศาสนาให้สอดคล้องกับการขยายตัวของชุมชนและการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ชาน
เมือง นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของพื้นที่ศาสนาในการเป็นจุดเชื่อมโยงระหว่างสมาชิกใน
ชุมชนชานเมืองผ่านการดำรงไว้ซึ่งลักษณะของการเป็นพื้นที่สาธารณะของชุมชน

ภาพที่ 4: สุสานมุสลิมที่ตั้งชานเมือง (กุโบร์บ้านพารา)

ที่มา : กุสุมา เจริญฤทธิ์, 2568, [ภาพจากสมาร์ทโฟน]

2. การสร้างแผนที่ออนไลน์เส้นทางศึกษาที่ตั้งของสุสานมุสลิม (กุโบร์) ในจังหวัดภูเก็ต ผ่านเทคโนโลยี Google Maps GIS online

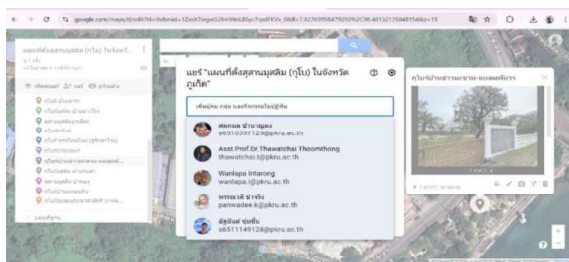
การวิจัยพบว่า ผลของการศึกษาดำเนินการที่ตั้งของสุสานมุสลิม (กุโบร์) ในจังหวัดภูเก็ต พบจำนวน
16 แห่ง ซึ่งแบ่งตามลักษณะของที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1. สุสานมุสลิม (กุโบร์) ที่ตั้งชายฝั่ง
2. สุสานมุสลิม (กุโบร์) ในเมือง และ 3. สุสานมุสลิม (กุโบร์) ชานเมือง สามารถแสดงตำแหน่งที่ตั้งสุสานมุสลิม
(กุโบร์) เป็นแผนที่ออนไลน์ โดยมีการแสดงผลการจัดการข้อมูลเป็น 2 รูปแบบ คือ (1) สำหรับผู้ดูแลระบบ
(Administrator Interface) ซึ่งรองรับการปรับปรุงข้อมูลแบบเรียลไทม์ ผ่านระบบรับรองความถูกต้องด้วย
บัญชี Gmail โดยไม่จำเป็นต้องใช้ซอฟต์แวร์เฉพาะทาง (2) ส่วนแสดงผลสำหรับผู้ใช้งานทั่วไป (User
Interface) ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนแสดงแผนที่หลัก (Base Map) สำหรับแสดง
ข้อมูลพื้นฐานเชิงพื้นที่ ชั้นข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Layers) ที่แสดงตำแหน่งสุสานมุสลิมพร้อมข้อมูลเชิง
อธิบาย และภาพประกอบที่ได้กำหนดไว้ในการศึกษา

ภาพที่ 5: การสร้างแผนที่ออนไลน์ผ่าน Google Maps GIS

ที่ : กุสุมา เจริญฤทธิ์, 2567, [ภาพจากหน้าคอมพิวเตอร์]

นอกจากนี้เพื่อความสะดวกในการนำทางแผนที่ตั้งสุสานมุสลิม (กุโบร์) ผ่านเทคโนโลยี Google Maps GIS online ผู้ใช้งานสามารถเรียกใช้งานหรือส่งต่อแผนที่ไปยังผู้อื่นได้อีกอีกหลายช่องทาง เช่น E-mail หรือ แชร์ลิงก์ไปยังผู้อื่นได้ ดังภาพประกอบที่ 6 อีกทั้งยังสามารถสืบค้นรายละเอียดของตำแหน่งที่ตั้งนั้นก่อนเดินทาง ใช้ในการดูแผนที่ตำแหน่งที่ตั้งโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายในการติดตั้ง

ภาพที่ 6: การใช้งานแผนที่ออนไลน์จากช่องทางอีเมลหรือ การแชร์ลิงค์

ที่มา กุสุมา เจริญฤทธิ์, 2567, [ภาพจากหน้าคอมพิวเตอร์]

สำหรับการเรียกใช้งานตำแหน่งที่ตั้งสุสานมุสลิมออนไลน์บนอุปกรณ์เคลื่อนที่หรือสมาร์ทโฟน ใช้ในการนำทางจากตำแหน่งปัจจุบันของผู้ใช้ไปยังตำแหน่งที่ตั้งของสุสาน (กุโบร์) ที่ต้องการ ซึ่ง Google Maps สามารถแสดงผลทั้งชื่อแผนที่ รายละเอียดแผนที่ตามที่ตั้งผู้วิจัยได้กำหนดให้แสดงผล ได้แก่ ชื่อสถานที่ของสุสานมุสลิม (กุโบร์) รูปภาพประกอบ ประวัติความเป็นมาและตำแหน่งที่ตั้งเพื่อให้ผู้ใช้งานสามารถใช้ในการนำทาง

จากตำแหน่งปัจจุบันไปยังตำแหน่งที่ตั้งสุสานมุสลิมที่ต้องการ ทั้งนี้ยังสามารถกำหนดเส้นทางเดินทางระยะเวลาในการเดินทางหมายเลขเส้นทางหลวง ที่ผู้ใช้งานสามารถวางแผนการเดินทางได้โดยง่าย สะดวกแสดงรายละเอียดในภาพประกอบที่ 7

ภาพที่ 7: การใช้งานแผนที่ออนไลน์จากช่องทางอีเมลหรือ การแชร์ลิงก
ที่มา : กุสุมา เจริญฤทธิ์, 2567, [ภาพจากหน้าจอคอมพิวเตอร์]

สรุปผล

จากการศึกษาการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อการจัดทำแผนที่สุสานมุสลิม (กูโบร์) ในจังหวัดภูเก็ต: กรณีศึกษาความเชื่อและคุณค่าทางวัฒนธรรมสามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้ ผลการศึกษาพบกูโบร์จำนวน 16 แห่ง ซึ่งมีประวัติความเป็นมาที่สัมพันธ์กับการตั้งถิ่นฐานของชาวมุสลิมในพื้นที่ตั้งแต่สมัยอาณาจักรมลายู โดยสามารถจำแนกตามลักษณะที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ได้ 3 ประเภท ได้แก่ กูโบร์ชายฝั่งทะเล (Coastal Kubor) จำนวน 5 แห่ง กูโบร์ในเมือง (Urban Kubor) จำนวน 6 แห่ง และกูโบร์ชานเมือง (Suburban Kubor) จำนวน 5 แห่ง กูโบร์เหล่านี้มีได้เป็นเพียงสถานที่ฝังศพแต่ยังสะท้อนมิติทางวัฒนธรรมที่สำคัญ โดยมีลักษณะเด่นทางสถาปัตยกรรมที่ผสมผสานระหว่างศิลปะมุสลิมดั้งเดิมกับศิลปะท้องถิ่นภาคใต้ การจัดวางทิศทางของหลุมศพที่หันไปทางทิศตะวันตกแสดงถึงความเคร่งครัดในหลักศาสนา อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์สำหรับการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษในวันสำคัญทางศาสนา

การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการสร้างแผนที่ออนไลน์ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเข้าถึงข้อมูลและเป็นเครื่องมือสำคัญในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของกิตติยา โต๊ะทอง (2560) และฟาฏินา วงศ์เลขา (2555) ในประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมตามหลักศาสนาอิสลาม และการปรับตัวของชุมชนมุสลิมในสังคมพหุวัฒนธรรม การศึกษานี้ นอกจากจะเป็นการรวบรวมและจัดระบบฐานข้อมูลสุสานมุสลิมแล้ว ยังมีส่วนสำคัญในการสนับสนุนการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม การวางแผนพัฒนาพื้นที่อย่างยั่งยืนและการส่งเสริมการเรียนรู้รากเหง้าทางวัฒนธรรมสำหรับคนรุ่นหลัง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการบูรณาการเทคโนโลยีสมัยใหม่กับการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ การทำแผนที่ออนไลน์คือการสร้างแผนที่ที่สามารถเข้าถึงและใช้งานผ่านอินเทอร์เน็ตโดยใช้เครื่องมือและเทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น GIS และ API จากบริการแผนที่ เช่น Google Maps เพื่อแสดงข้อมูลทางภูมิศาสตร์และข้อมูลเชิงพิกัด สามารถนำมาใช้ในการกำหนดเส้นทาง การแสดงจุดที่สนใจและการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นที่ต่าง ๆ รวมถึงการแชร์และอัปเดตข้อมูลแบบเรียลไทม์ แต่ด้วยมีข้อจำกัดในการเก็บข้อมูลในประเด็นระยะเวลาในการศึกษาอาจไม่เพียงพอต่อการเก็บข้อมูลเชิงลึกในบางประเด็น แต่ในอนาคตหากมีการศึกษาเพิ่มเติมในเชิงลึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของสุสานมุสลิมจะเป็นแนวทางในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม

เอกสารอ้างอิง

- Abdullah, S., & Ibrahim, M. (2021). Architectural and cultural values of Muslim cemeteries in Southern Thailand. *Southeast Asian Studies Journal*, 12(3), 123-140.
- Rahman, A., Ahmed, R., & Hassan, M. (2020). Beliefs related to Muslim cemeteries: A case study on respect and sanctity of graveyards. *Journal of Islamic Studies and Culture*, 8(1), 45-60.
- Sutiwipakorn, S., & Pimonsathean, Y. (2019). Kubor (Muslim Cemeteries) in Phuket: Historical and cultural significance in the context of Malay settlement. *Journal of Southeast Asian Studies*, 24(3), 45-60.
- ฟาฏินา วงศ์เลขา.(2555) อิสลามศึกษา วิถีชีวิตที่มุสลิมทุกคนต้องเรียนรู้. (ออนไลน์) จาก <http://social.obec.go.th/node/100>.วิถีมุสลิมกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต (อ้างเมื่อ 3 ธันวาคม 2567)
- มัสลัน มาหะมะ. (2563). กุโบร์ในชุมชนมุสลิม: พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์และสิ่งแวดล้อม. *วารสารวิถีชีวิตและวัฒนธรรม*, 12(3), 45-60.
- มัสลัน มาหะมะ. (2563). กุโบร์ในชุมชนมุสลิม: พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์และสิ่งแวดล้อม. *วารสารวิถีชีวิตและวัฒนธรรม*, 12(3), 45-60.
- รอมฎัน หะสาเมาะ และอิสมาแอ กาเต๊ะ.(2564) ความเชื่อต่างวัฒนธรรมที่มีในวิถีปฏิบัติทางศาสนาของชาวมุสลิมในอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี *Journal of Islamic Studies, Prince of Songkhla University*, 15(1), 31-47.
- วันชัย ตันติวิทยพิทักษ์. (2564). ผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อพื้นที่กุโบร์ในจังหวัดภูเก็ต. *วารสารการจัดการเมืองและชุมชน*, 9(2), 78-92.
- สมบุรณ์ บุญฤทธิ์. (2562). กุโบร์: บทบาททางสิ่งแวดล้อมและพื้นที่สีเขียวของชุมชนมุสลิม. *วารสารสิ่งแวดล้อมศึกษา*, 10(1), 23-35.
- สุเพชร จิรัชจรกุล. (2561). ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์กับการอนุรักษ์และจัดการมรดกทางวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิทย์พัฒน์
- อิบราฮีม ณรงค์รักษาเขต. (2558). ภูเก็ต: การตั้งถิ่นฐานของชุมชนมุสลิมและความสำคัญของกุโบร์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งชาติ.